

eISSN: 2524-0072

2024 **67**

Електронний журнал

УАЕ І ІК
Українська
асоціація економістів і соціологів

ЕКОНОМІКА та СУСПІЛЬСТВО

ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО

Електронний журнал

Випуск 67

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Головко Олег Павлович, кандидат економічних наук, директор Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій.

Члени редакційної колегії:

Баженов Євген Володимирович, доктор економічних наук, доцент, директор Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти».

Білозубенко Володимир Станіславович, доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, регіональних студій та туризму Університету митної справи та фінансів.

Бойко Світлана Василівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів Національного університету харчових технологій.

Графська Орислава Іванівна, доктор економічних наук, доцент, доцент кафедри готельно-ресторанного бізнесу Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського.

Гуткевич Світлана Олександрівна, доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри міжнародної економіки Національного університету харчових технологій.

Дишкантюк Оксана Володимирівна, кандидат технічних наук, доцент, декан факультету менеджменту, готельно-ресторанної справи і туризму Міжнародного гуманітарного університету.

Жосан Ганна Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та інформаційних технологій Херсонського державного аграрного університету.

Киркач Світлана Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

Князевич Анна Олександрівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів та обліку, Гірничо-металургійна академія імені Станіслава Сташиця (Польща).

Ковбас Галина Іванівна, кандидат економічних наук, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича.

Корбутяк Аліна Георгіївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Котенко Тетяна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування Центральноукраїнського національного технічного університету.

Кузіна Руслана Віліївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри бухгалтерського обліку та аудиту Одеського національного економічного університету.

Македон Вячеслав Владиславович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри міжнародної економіки і світових фінансів Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Мартинюк Олена Анатоліївна, доктор економічних наук, професор, Міжнародний гуманітарний університет.

Масленников Євген Іванович, доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту та інновацій Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Нямецук Ганна Валеріївна, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки та публічного управління і адміністрування Придніпровської державної академії будівництва та архітектури.

Підгірна Валентина Никифорівна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економічної географії та екологічного менеджменту Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Плинокос Дмитро Дмитрович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри підприємництва торгівлі та біржової діяльності Національного університету «Запорізька політехніка».

Прохорчук Світлана Володимирівна, кандидат економічних наук, доцент, проректор з навчально-методичної роботи Приватного вищого навчального закладу «Міжнародний університет бізнесу і права».

Сокровольська Наталія Ярославівна, кандидат економічних наук, доцент кафедри публічних, корпоративних фінансів та фінансового посередництва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Pawel Czarnecki, Prof., dr hab., Rector of Warsaw Management University (Poland).

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України
в галузі економічних наук (Категорія «Б») на підставі
Наказу МОН України від 26 листопада 2020 року № 1471 (Додаток № 3)

Спеціальності: 051 – Економіка; 071 – Облік і оподаткування; 072 – Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг; 076 – Підприємництво та торгівля; 241 – Готельно-ресторанна справа; 242 – Туризм; 292 – Міжнародні економічні відносини

Рекомендовано до поширення в мережі інтернет відповідно до рішення вченої ради
Причорноморського науково-дослідного інституту економіки та інновацій
(протокол від 30.09.2024 року № 9)

Наукометричні бази даних:
Vernadsky National Library, Google Scholar, Index Copernicus,
CiteFactor, Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Scientific Indexing Services (SIS)

Сторінка журналу: www.economyandsociety.in.ua

E-mail редакції: journal@economyandsociety.in.ua

Телефон редакції: +38 (098) 855 48 02

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-40>

УДК 339.9

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

THE IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE FORMATION OF FOOD SECURITY IN UKRAINE

Лояніч Володимир Олександрович

аспірант,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9795-7279>

Loianich Volodymyr

Vinnitsia National Agrarian University

У статті розглянуто вплив глобалізаційних процесів на формування продовольчої безпеки України, зокрема в умовах сучасних викликів, таких як війна, економічні кризи та зміни клімату. Аналізується роль аграрного сектору в забезпеченні продовольчої безпеки країни, його можливості та ризики, пов'язані зі зростаючою залежністю від зовнішніх ринків. Висвітлюється роль агропромислового комплексу як ключового елемента, що впливає на економічні, соціальні та екологічні аспекти країни, зокрема через експорт зернових та олійних культур. В умовах воєнного конфлікту в Україні стаття акцентує на викликах, які створюють блокування портів та зниження логістичної ефективності, що суттєво загрожує продовольчій безпеці не лише України, але й країн, які залежать від українського експорту. Розглядаються негативні наслідки глобалізації, такі як залежність від зовнішніх ринків, монополізація аграрного сектору та екологічні виклики. Особливо підкреслюється необхідність розробки стратегій для зміцнення продовольчої безпеки, які включають диверсифікацію виробництва, підтримку місцевих виробників, впровадження сучасних технологій та розвиток екологічних практик. В статті наголошується, що сталий розвиток і інтеграція в світові ринки повинні базуватися на принципах стійкості, що дозволить Україні забезпечити продовольчу безпеку та зменшити глобальні ризики голоду. Досліджено, яке місце займає Україна в глобальному індексі продовольчої безпеки. Розглянуто динаміку зміни індексу продовольчої безпеки України та стан забезпеченості продовольством населення України. Досліджено не лише позитивні, а й негативні аспекти цього процесу, підкреслюючи ризики, пов'язані з залежністю від світових цін на продовольство.

Ключові слова: глобалізація, продовольча безпека, агропромисловий комплекс, сільське господарство, експорт, продовольчі ризики, економічна доступність, стійкість.

The article considers the impact of globalization processes on the formation of food security in Ukraine, in particular in the context of modern challenges, such as war, economic crises and climate change. The role of the agricultural sector in ensuring the country's food security, its opportunities and risks associated with the growing dependence on foreign markets are analyzed. The role of the agro-industrial complex as a key element influencing the economic, social and environmental aspects of the country is highlighted. In particular, through the export of grains and oilseeds. In the context of the military conflict in Ukraine, the article focuses on the challenges posed by the blockade of ports and a decrease in logistical efficiency, which significantly threatens the food security not only of Ukraine, but also of countries that depend on Ukrainian exports. The negative consequences of globalization, such as dependence on foreign markets, monopolization of the agricultural sector and environmental challenges, are considered. The need to develop strategies to strengthen food security, which include diversification of production, support for local producers, the introduction of modern technologies and the development of environmental practices, is emphasized. The article emphasizes that sustainable development and integration into world markets should be based on the principles of sustainability, which will allow Ukraine to ensure food security and reduce global risks of hunger. The place of Ukraine in the global index of food security is studied. The dynamics of changes in the index of food security of Ukraine and the state of food provision of the population of Ukraine are considered. Not only positive, but also negative aspects of this process are considered, emphasizing the risks associated with dependence on world food prices.

Keywords: globalization, food security, agro-industrial complex, agriculture, export, food risks, economic accessibility, sustainability.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізація є однією з ключових характеристик розвитку світової економіки, яка охоплює всі сфери, включаючи аграрний сектор і продовольчу безпеку. Для України, яка займає провідні позиції у виробництві та експорті сільськогосподарської продукції, вплив глобалізаційних процесів є особливо відчутним. З одного боку, глобалізація відкриває нові можливості для розвитку агробізнесу, зростання експорту та залучення інвестицій, але, з іншого боку, вона створює значні виклики, пов'язані з залежністю від міжнародних ринків, екологічними наслідками інтенсифікації виробництва та вразливістю продовольчих систем до зовнішніх шоків.

Особливого значення ця проблема набула в умовах війни, коли порушення глобальних ланцюгів постачання, блокування експорту та руйнування аграрної інфраструктури стали критичними факторами, що загрожують як внутрішній продовольчій безпеці України, так і стабільності глобального продовольчого ринку. У зв'язку з цим виникає необхідність глибокого аналізу впливу глобалізаційних процесів на формування та забезпечення продовольчої безпеки в Україні, а також розробки стратегій адаптації національної аграрної політики до нових реалій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що тема впливу глобалізаційних процесів на продовольчу безпеку привертає значну увагу як серед міжнародних, так і серед українських науковців. Серед найбільш вагомих дослідників, що вивчали це питання, можна виділити роботи таких вчених, як Р. Агакерімова [1], І. Андрощук [2], Т. Ряболовик [2], Л. Артеменко [3], В. Бойко [4], І. Томашук [6], О. Хаєцької [8] та інших. У їхніх працях висвітлюються аспекти впливу глобалізаційних процесів на аграрний сектор, досліджуються ризики залежності від світових ринків, а також розглядаються можливості інтеграції України у глобальні продовольчі ланцюги.

Багато досліджень зосереджено на питанні адаптації національної аграрної політики до умов глобалізації, зокрема, щодо підвищення конкурентоспроможності українських виробників на міжнародних ринках. Увага приділяється і проблемам екологічної стійкості аграрних систем в умовах глобалізаційних змін, а також загрозам, що виникають внаслідок монополізації аграрного ринку великими транснаціональними корпораціями.

Попри це, питання впливу глобалізації на формування продовольчої безпеки в Україні потребує подальшого дослідження. Особливо актуальним є аналіз впливу війни на глобальні ланцюги постачання, роль України як провідного експортера зерна та її місце у глобальній продовольчій системі. Дослідження також мають охоплювати аспекти продовольчої незалежності України, вплив міжнародних санкцій та торгових обмежень, а також можливості розвитку внутрішніх ресурсів для забезпечення стійкої продовольчої системи.

Формування цілей статті. Метою статті є аналіз впливу глобалізаційних процесів на формування продовольчої безпеки в Україні, визначення основних викликів та можливостей, що постають перед аграрним сектором у контексті глобальної інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація як складний і багатогранний процес має значний вплив на різні сфери економіки, включаючи продовольчу безпеку. В Україні, де аграрний сектор є ключовим для національної економіки, цей вплив відчувається особливо гостро. Процес глобалізації змінює структуру виробництва, торгівлі, ринку праці та інвестицій, що впливає на можливості забезпечення продовольчої безпеки [8].

Під продовольчою безпекою розуміють здатність країни забезпечити своїх громадян достатньою кількістю якісних продуктів харчування для задоволення основних фізіологічних потреб. Глобалізаційні процеси, з одного боку, створюють нові можливості для країн у розвитку аграрного сектору через доступ до міжнародних ринків, інвестицій та новітніх технологій. З іншого боку, глобалізація підвищує залежність країн від зовнішніх ринків і може зумовити певні ризики для продовольчої безпеки, особливо в умовах нестабільної економічної ситуації або зовнішніх шоків [6].

Агропромисловий комплекс відіграє важливу роль у забезпеченні продовольчої безпеки України, впливаючи на економічні, соціальні та екологічні аспекти країни. Зміцнення його стійкості та ефективності є ключовим завданням для досягнення сталого розвитку. На сьогодні Україна є одним із провідних світових експортерів зернових, таких як пшениця, ячмінь, кукурудза, а також найбільшим постачальником соняшникової олії. Деякі країни значною мірою залежать від українського експорту, особливо пшениці, що є вирішальним фактором для їхньої продовольчої безпеки [2]. Найбільша складність полягала

у протистоянні, спричиненому проблемами, що виникли під час експорту української сільськогосподарської продукції, особливо через активні дії російської сторони з блокування українських портів. Блокування морських перевезень сільськогосподарських товарів через Чорне та Азовське моря стало однією з основних логістичних перепон. Ця проблема виникла внаслідок дій країни-агресора, яка заважає транспортуванню продукції через ключові українські порти, такі як Одеса, Миколаїв, Херсон, Чорноморськ та Бердянськ. Саме ці порти раніше забезпечували близько 85% експорту сільськогосподарської продукції України на міжнародні ринки [5].

Зміна клімату, пандемія COVID-19 та повномасштабне військове вторгнення в Україну суттєво погіршили показники продовольчої безпеки як в Україні, так і у світі. За індексом GFSI (Global Food Security Index) у 2022 році Україна посіла 26-те місце серед європейських країн та 71-шу позицію в глобальному рейтингу з 113 країн за рівнем продовольчої безпеки [7].

Аналізуючи показники індексу продовольчої безпеки, варто зазначити, що за індикатором «Забезпечення продуктами харчування» Україна отримала 66,6 бала і посіла 65 місце у глобальному рейтингу. Це стало наслідком низки негативних факторів, таких як зростання цін, збільшення частки витрат на харчування та недостатнє державне фінансування програм продовольчої безпеки. За індикатором «Якість і безпека харчових продуктів», Україна отримала 71,3 бала і зайняла 52 місце у світовому рейтингу. Низька економічна та фізична доступність продовольства зумовлена політичною та воєнною ситуацією в країні, руйнуванням інфраструктури і порушенням ланцюгів постачання. Найгірший показник у 2022 році стосувався «Стійкості природних ресурсів», що було пов'язано з недоліками державного регулювання ризиків і проблемами доступу до водних ресурсів (табл. 1).

Динаміка зміни індексу продовольчої безпеки України за 2019–2022 роки представлено на рисунку 1. З графіку видно, що в 2022 році стан продовольчої безпеки погіршився порівняно з 2021 роком. На це беззаперечно вплинуло погіршення економічної доступності продовольства. Слід відмітити, що існуючий стан продовольчої безпеки України викликає стурбованість через зниження більшості показників, а довготривалі воєнні дії на території України можуть негативно змінити систему світового експорту зерна та значно вплинути на продовольчу безпеку в світі [10].

Рівень продовольчої безпеки визначається на основі фактичного обсягу споживання основних харчових продуктів населенням. Порівняння здійснюється з урахуванням фізіологічних норм споживання та енергетичної цінності продуктів. Як показують результати аналізу, в Україні повне споживання рекомендованих обсягів продуктів спостерігається лише для трьох категорій: олія, картопля та овочі (табл. 2). Фактичне споживання м'яса та м'ясопродуктів становить 66,3% (53 кг на особу на рік), молочних продуктів – 53% (201,5 кг), яєць – 93,8% (272 одиниці), хлібопродуктів – 91,8%, плодів, ягід і винограду – 65,6% (59 кг на особу на рік). Такі дані вказують на незадовільне забезпечення продуктами харчування та низький рівень продовольчої безпеки в країні. Продовольча безпека означає забезпечення населення достатньою кількістю продуктів харчування, навіть в умовах криз чи воєн. В Україні вона є критично важливою через руйнування аграрної інфраструктури та блокаду експорту зерна під час війни.

Процеси глобалізації мають як позитивні так і негативні наслідки. Серед позитивних аспектів глобалізації для продовольчої безпеки України варто виокремити наступне:

– зростання експорту сільськогосподарської продукції. Україна є одним із провідних експортерів зернових і олійних культур на світові ринки. Глобалізація сприяла розвитку

Таблиця 1

Показники Глобального індексу продовольчої безпеки для України в 2022 р.

№	Показник	Отримані бали	Рейтингове місце
1	Забезпечення продуктами харчування	66,6/100	65
2	Економічна та фізична доступність	48/100	93
3	Сталість та стійкість природних ресурсів	43,5/100	94
4	Якість та безпека продовольства	71,3/100	52

Джерело: сформовано автором на основі [1]

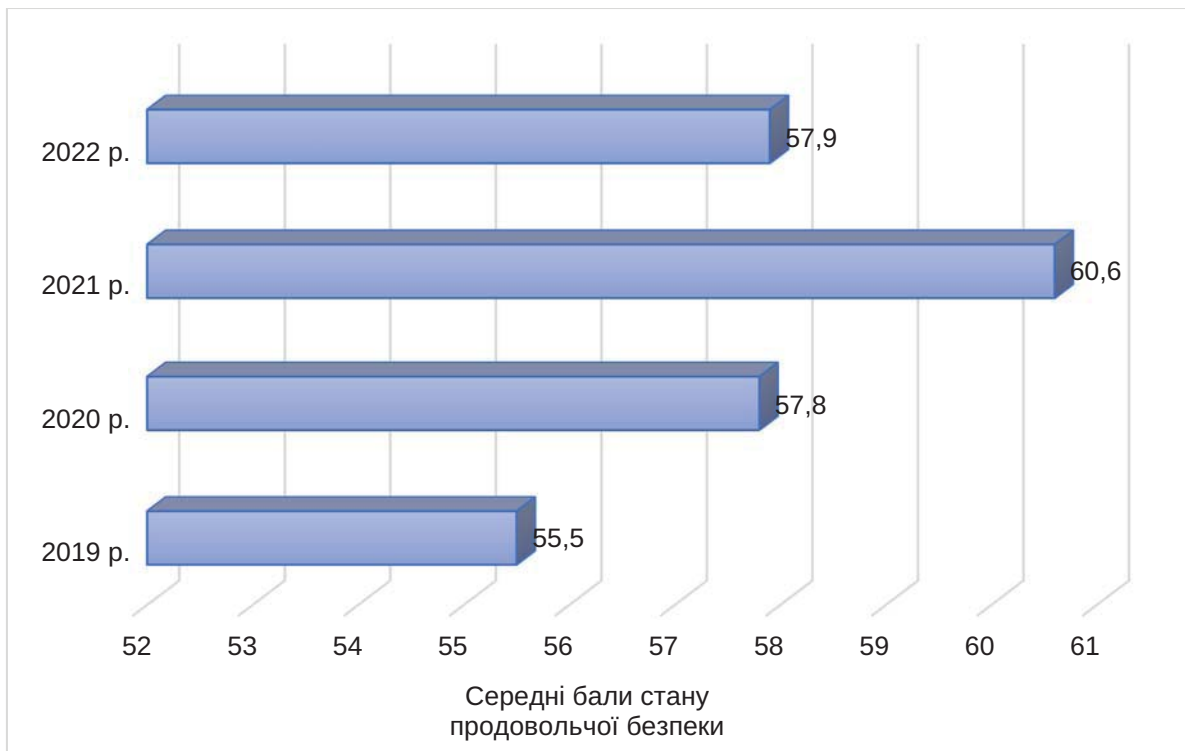

Рис. 1. Динаміка зміни Глобального індексу продовольчої безпеки України за 2019–2022 р.

Джерело: сформовано автором на основі [10]

Таблиця 2

Сучасний стан забезпеченості продовольством населення України, %

Основні продукти харчування	Норма споживання на рік, кг	2000	2010	2015	2018	2019	2020	2021
М'ясо та м'ясопродукти	80-85	41,0	65,0	63,6	66,0	67,0	67,3	66,3
Молоко та молокопродукти	360-380	55,3	57,3	53,2	52,0	52,8	53,1	53,0
Яйця	290	57,2	100,0	93,6	94,8	97,2	95,9	93,8
Хліб та хлібопродукти	101	123,6	110,2	102,2	98,5	96,6	95,6	91,8
Олія	13	72,3	113,8	94,6	91,5	92,3	94,6	104,6
Цукор	38	96,8	97,6	93,9	78,4	75,8	73,2	75,0
Картопля	124	109,2	103,9	110,9	112,4	109,4	108,1	106,8
Овочі та баштанні	161	63,2	89,1	99,9	101,8	102,3	101,9	103,0
Риба та рибопродукти	20	42,0	72,5	43,0	59,0	62,5	62,0	66,0
Плоди, ягоди, виноград	90	32,5	53,3	56,6	64,2	65,2	62,8	65,6

Джерело: сформовано автором на основі [5]

ЕКОНОМІКА

експортного потенціалу країни, що дозволяє залучати валютні надходження і сприяти зростанню національної економіки;

– інтеграція до світових ланцюгів постачання. Участь України в міжнародних торговельних організаціях і угодах, таких як СОТ та Угода

про асоціацію з ЄС, відкрила доступ до нових ринків збуту і технологічних рішень. Це допомогло покращити стандарти якості продукції та підвищити ефективність виробництва [4];

– залучення іноземних інвестицій. Завдяки глобалізаційним процесам Україна має мож-

ливість залучати іноземні інвестиції в аграрний сектор, що дозволяє оновлювати виробничі потужності, впроваджувати сучасні технології та підвищувати продуктивність.

Негативними аспектами глобалізації для продовольчої безпеки України є:

– залежність від зовнішніх ринків, велика частина української сільськогосподарської продукції експортується, що призводить до залежності від коливань світових цін і попиту, що може негативно позначитися на внутрішньому продовольчому забезпеченні в кризові періоди;

– глобалізація сприяє концентрації капіталу і збільшенню впливу великих агрохолдингів, що витісняють дрібні фермерські господарства. Це знижує стійкість місцевих продовольчих систем і може поглиблювати соціальну нерівність в аграрному секторі;

Інтенсифікація сільського господарства під впливом глобалізаційних трендів часто призводить до виснаження ґрунтів, забруднення водних ресурсів та втрати біорізноманіття, що в довгостроковій перспективі може знизити продуктивність сільськогосподарських угідь [9].

Війна в Україні значно змінила ситуацію на світовому продовольчому ринку (рис. 2), підкресливши уразливість глобальних ланцюгів постачання.

Руйнування інфраструктури, окупація частини аграрних територій та порушення

логістики експорту створили загрозу для продовольчої безпеки не лише України, а й країн-імпортерів української продукції. Водночас, світові організації, такі як ООН і ВТО, активізували зусилля щодо допомоги Україні в забезпеченні експорту і відновленні сільського господарства.

Крім того, міжнародні ініціативи, спрямовані на забезпечення безперервного транспортування української сільськогосподарської продукції, дозволяють частково мінімізувати втрати від блокування морських портів. Однак, незважаючи на ці зусилля, ситуація залишається складною через триваючі воєнні дії та постійні ризики для логістичних шляхів. Відновлення аграрного сектору України потребує значних інвестицій і підтримки міжнародної спільноти, включаючи реконструкцію інфраструктури, модернізацію виробництва та стабілізацію постачання сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Пропонуємо розглянути пріоритетні напрямки забезпечення та зміцнення продовольчої безпеки в умовах глобалізації (табл. 3).

Продовольча безпека для України в найближчій перспективі є одночасно політичним та соціально-економічним пріоритетом і викликом. Стратегічні заходи для забезпечення довготривалої продовольчої безпеки та зміцнення ролі України в глобальних зусиллях

Рис. 2. Наслідки негативного впливу воєнних дій в Україні на продовольчу безпеку держави

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Таблиця 3

Напрями покращення продовольчої безпеки в умовах глобалізації

№	Напрями покращення	Сутнісна характеристика
1	Диверсифікація аграрного виробництва	Зменшення залежності від експорту одних і тих самих культур шляхом підтримки різноманітності сільськогосподарської продукції допоможе підвищити стійкість системи продовольчого забезпечення.
2	Підтримка місцевих виробників	Необхідно створювати умови для розвитку дрібних фермерів і кооперативів, які можуть забезпечувати продовольство на внутрішньому ринку.
3	Впровадження сучасних технологій	Використання інноваційних рішень в сільському господарстві, таких як точне землеробство, дрони та агронавігація, сприятиме підвищенню ефективності виробництва і зменшенню витрат ресурсів.
4	Розвиток стійких екологічних практик	Для забезпечення довгострокової продовольчої безпеки необхідно впроваджувати екологічно дружні технології і підтримувати природні ресурси.

Джерело: сформовано автором на основі [2]

щодо зменшення голоду мають базуватися на принципах сталого розвитку.

Стала продовольча безпека включає:

- 1) виробництво достатньої кількості продовольства при підвищенні рівня самозабезпеченості основними продуктами харчування;
- 2) гарантування безпеки, якості, екологічності та енергетичної цінності продуктів;
- 3) економічну доступність продовольства для всіх верств населення;
- 4) створення стратегічних резервів продовольства для подолання кризових ситуацій;
- 5) впровадження стійких практик виробництва, розподілу та споживання продовольства, підвищення соціальної відповідальності виробників і свідомості споживачів;
- 6) зменшення негативного впливу агропродовольчого сектору на довкілля [3].

Глобалізація має як позитивний, так і негативний вплив на формування продовольчої безпеки в Україні. В умовах зростання інтеграції на світові ринки Україна повинна враховувати як можливості, так і ризики, пов'язані з цими процесами. Для забезпечення стійкої продовольчої системи необхідно впроваджувати збалансовані стратегії, що підтримують внутрішнє виробництво, захищають інтереси

дрібних виробників і сприяють екологічній стійкості.

Висновки. Отже, глобалізація, будучи складним і багатограним процесом, має значний вплив на продовольчу безпеку України, яка є однією з основних експортних держав у світі. З одного боку, глобалізація відкриває нові можливості для експорту сільськогосподарської продукції, залучення іноземних інвестицій і впровадження новітніх технологій. З іншого боку, вона збільшує залежність країни від зовнішніх ринків, створюючи ризики для продовольчої безпеки у разі зовнішніх шоків, зокрема під час військових дій, економічних криз або змін на світових ринках.

Україна повинна адаптуватися до викликів, пов'язаних із глобалізацією, і реалізовувати стратегії, спрямовані на зміцнення власної продовольчої системи. Важливими напрямками є диверсифікація аграрного виробництва, підтримка місцевих виробників, впровадження інноваційних технологій і розвиток стійких екологічних практик. Лише такий підхід забезпечить довгострокову стабільність продовольчої безпеки, знизить залежність від зовнішніх факторів і підвищить конкурентоспроможність аграрного сектору на світовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агакерімова Р. Вплив війни в Україні на національну та глобальну продовольчу безпеку. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-53>
2. Андросчук І. О., Рябоволик Т. Ф., Рябоволик Ю. В. Роль аграрного сектору економіки в забезпеченні продовольчої безпеки України та світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2022. Вип. 45. С. 10–14.

3. Артеменко Л., Мариненко Н., Крамар І., Гац Л. Продовольча безпека України в умовах військової агресії: стан та перспективи. *Соціально-економічні проблеми і держава*. 2023. Вип. 1 (28). С. 115–128.
4. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
5. Державна служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Томашук І. В. Вплив глобалізаційних процесів на сучасні економічні системи. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 1(59). С. 153–165.
7. Україна та глобальна продовольча безпека в умовах війни. URL: <https://bit.ly/42jDUgA>
8. Хаєцька О. П. Проблеми та перспективи глобалізації, глобальні проблеми людства. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 316–322.
9. Хаєцька О. П., Лояніч В. О. Забезпечення продовольчої безпеки України в умовах війни. *Ефективна економіка*. 2023. № 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47>
10. Global Food Security Index 2022. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>

REFERENCES:

1. Agakerimova R. (2023). Vplyv viiny v Ukraini na natsionalnu ta hlobalnu prodovolchu bezpeku [The impact of the war in Ukraine on national and global food security]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-53> (in Ukrainian)
2. Androshchuk I. O., Ryabovolyk T. F., Ryabovolyk Yu. V. (2022). Rol agrarnoho sektoru ekonomiky v zabezpechenni prodovolchoi bezpeky Ukrainy ta svitu [The Role of the Agrarian Sector of the Economy in Ensuring Food Security of Ukraine and the World]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series : International Economic Relations and World Economy*, vol. 45, pp. 10–14. (in Ukrainian)
3. Artemenko L., Marynenko N., Kramar I. & Hats L. (2023). Prodovolcha bezpeka Ukrainy v umovakh viiskovoï ahresii: stan ta perspektyvy [Food security of Ukraine in conditions of military aggression: state and prospects]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava – Socio-economic problems and the state*, vol. 28, pp. 115–128. (in Ukrainian)
4. Boiko V., Boiko L. (2022). Prodovolcha bezpeka ta ryzyky dlia ahrarnoho vyrobnytstva pid chas viiny v Ukraini [Food security and risks for agricultural production during the war in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, vol. 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27> (in Ukrainian)
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (in Ukrainian)
6. Tomashuk I. V. (2022). Vplyv hlobalizatsiinykh protsesiv na suchasni ekonomichni systemy [The Impact of Globalization Processes on Modern Economic Systems]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, Finance, Management: Current Issues of Science and Practice*, vol. 1(59), pp. 153–165. (in Ukrainian)
7. Ukraina ta hlobalna prodovolcha bezpeka v umovakh viiny. [Ukraine and global food security in conditions of war]. Available at: <https://bit.ly/42jDUgA> (in Ukrainian)
8. Khaietska O. P. (2024). Problemy ta perspektyvy hlobalizatsii, hlobalni problemy liudstva [Problems and Prospects of Globalization, Global Problems of Mankind]. *Ekonomichniyi prostir – Economic space*, vol. 189, pp. 316–322. (in Ukrainian)
9. Khaietska O. P., Loianich V. O. (2023). Zabezpechennia prodovolchoi bezpeky Ukrainy v umovakh viiny [Ensuring Ukraine's food security during the war]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, vol. 6. DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.6.47> (in Ukrainian)
10. Global Food Security Index 2022. Available at: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>